

CHRISTWARD GRADENWITZ¹

De kleinste parlementaire griffie

De ambtelijke ondersteuning van de Eerste Kamer der Staten-Generaal (verder: de griffie) behoort met 48 formatieplaatsen tot de kleinste parlementaire griffies van Europa en ook de wereld. Als parlementen in andere landen van plan zijn hun griffies in te krimpen (bijvoorbeeld de Belgische Senaat) of griffies in te stellen (bijvoorbeeld de Oezbeekse Senaat in Tashkent), dan komen zij bij de Eerste Kamer om raad. Zij willen dan weten hoe je met 48 fte ambtelijke ondersteuning een parlementair huis leidt. Dit artikel beschrijft hoe de ambtelijke huishouding eruitziet van 'de kleinste griffie' en welke ontwikkelingen zich daarin hebben voorgedaan.

Eerste Kamer terughoudend met ondersteuning

Maakt het voor de griffie uit of de politieke organisatie die zij dient, zich laat typeren als 'chambre de réflexion' (zoals vaak klinkt) of als 'politiek' (meest recentelijk)? Dat hangt er maar van af. Als die typering betrekking heeft op de Eerste Kamer als instituut waarschijnlijk wel; als deze op individuele leden doelt, dan minder. Of de leden nu vooral reflecteren of politiek bedrijven – en de werkelijkheid is dat het altijd om een combinatie zal gaan – hun werkzaamheden voor de Kamer zullen toch vooral betrekking hebben op de behandeling van wetgeving. De griffie is ervoor om het constitutionele wetgevingsproces te ondersteunen en vormt in die zin een constante. Zij richt zich op het primair proces van de Eerste Kamer als instituut. Alles wat erbij komt kijken om individuele leden en fracties te ondersteunen in (partij)politieke zin is aan de leden en fracties zelf. Alvorens in te gaan op die griffie, zij eerst vermeld wat de leden en hun fracties zelf doen.

Leden van de Eerste Kamer zijn politici met een bepaald profiel. Politieke partijen rekruteren kandidaten voor het lidmaatschap op basis van zelf geformuleerde profielschetsen, die gemeen hebben dat maatschappelijke en bestuurlijke ervaring zwaar wegen. Senatoren hebben hun hoofdfunctie elders en zijn daarnaast – bij wijze van nevenfunctie – lid van de Eerste Kamer. Het betreft een parttime baan, die formeel één (en soms twee) vergaderdag(en) per week in beslag neemt en vaak een groot deel van het weekend blijkt op te eisen qua voorbereiding voor de vergaderdag – dinsdag – in Den Haag. Leden die in commissies of in de plenaire vergadering inbreng leveren, zullen vaak uit ervaring spreken. Zij hebben kennis en ervaring zelf in huis en hebben als het daarom gaat in principe geen ondersteuning nodig van politieke of persoonlijke assistenten. Toch is de vraag hiernaar gegroeid.

Het budget voor fractieondersteuning dat de Eerste Kamer beschikbaar stelt, is in 2012 verruimd, maar is nog altijd relatief zeer beperkt in vergelijking tot wat de Tweede Kamer heeft aan fractiemedewerkers. Zelfredzaamheid van de leden is en blijft het uitgangspunt. Bovendien kunnen fractiemedewerkers in de Eerste Kamer niet namens leden communiceren, laat staan inbreng leveren, zoals dat in de Tweede Kamer kan. De griffie behoudt te allen tijde het directe contact met leden. In een kleine organisatie is dat persoonlijke contact essentieel.

Zoals de fractieondersteuning eigenlijk onzichtbaar is voor de griffie, omdat eventuele verzoeken of inbreng altijd via de leden worden gedaan respectievelijk geleverd, zo geldt dat *a fortiori* voor persoonlijke ondersteuning van leden. Aangezien niet specifiek voor dit doel middelen beschikbaar worden gesteld, is het maar net wat leden zelf ervoor over hebben om die vorm van ondersteuning op eigen kosten te organiseren. Het is dus mogelijk dat leden bijvoorbeeld op deze manier hulp inroepen, maar zelfredzaamheid lijkt nog steeds het uitgangspunt. In die zin is het profiel ongewijzigd en blijven eigen kennis en ervaring essentieel.

De griffie van de Eerste Kamer

Als het gaat om de Kamer als geheel, dan zal zij van de griffie alle ondersteuning krijgen die zij zich maar wenst. De griffie is strikt neutraal. De ondersteuning die zij levert, is altijd voor alle fracties bestemd en nooit voor één fractie of lid in het bijzonder. Andersom betekent dat ook dat de griffie in principe geen uitvoering verleent aan verzoeken van individuele leden. De griffie wordt sinds jaar en dag gekenmerkt door niet alleen haar neutraliteit maar ook haar dienstbaarheid. Die twee kernwaarden kunnen botsen, maar medewerkers van de griffie zullen de grenzen van de serviceverlening wel opzoeken, waarbij zij zelf aanvoelen wanneer de neutraliteit in het geding zou komen. Een derde kernwaarde – integriteit – is daarbij niet onbelangrijk, maar heeft natuurlijk een veel breder bereik.

De griffie, het werk en de opdrachtgever

De griffie is de Griffier met de ambtelijke organisatie achter zich. De Griffier van de Eerste Kamer vervult evenals zijn/haar ambtsgenoot van de Tweede Kamer de enige ambtelijke functie die in de Grondwet wordt genoemd. Terwijl de betreffende bepaling, artikel 61, lid 2, alleen stelt dat beide Kamers ieder een eigen Griffier benoemen, is elders geregeld dat de taken van de Griffier van de Eerste Kamer in elk geval de volgende zijn.

- Het voorbereiden van de vergaderingen.
- Het zorg dragen voor de verslagen van de Kamer, het College van Senioren, de Huishoudelijke Commissie en de andere commissies.
- Het adviseren en bijstaan van de Kamervoorzitter.

- Het adviseren van de Kamerleden over de agenda en werkzaamheden van de Kamer.
- Het adviseren over staatsrechtelijke en procedurele zaken.
- Het vertegenwoordigen van de Kamer, indien gewenst.

Terwijl de Griffier deze taken uitvoert, staat de Eerste plaatsvervangend Griffier hem daarin bij en vervangt hem bij afwezigheid. De Eerste Kamer heeft daarnaast drie plaatsvervangend griffiers. Zij hebben feitelijk als taak om de Griffier te vervangen in de vaste (en in voorkomend geval: bijzondere) commissies. Deze functionarissen worden dan ook wel commissiegriffiers genoemd, terwijl zij ook plaats kunnen nemen op het rostrum bij de plenaire vergadering (wat vooral gebeurt als 'eigen' onderwerpen worden behandeld, namelijk voortkomend uit 'eigen' commissies). Al heel lang bestaat de taakverdeling dat de Griffier zich toelegt op wat institutioneel en plenair speelt, terwijl de plaatsvervangend griffiers alles wat samenhangt met de commissies voor hun rekening nemen. Van de huidige twaalf vaste commissies zijn elf belegd bij de drie plaatsvervangend griffiers.

Wie wil weten wat het werk van de Eerste Kamer omvat, waarop de ondersteuning van de griffie betrekking heeft, kan terecht op de websites van de Eerste Kamer (www.eerstekamer.nl; www.europapoort.nl; en samen met de Tweede Kamer www.staten-generaal.nl). De griffie, en met name de functiegroep van informatiespecialisten, stelt er eer in om alle publieke informatie over alles wat in de Eerste Kamer speelt direct op die websites te plaatsen. Die websites worden goed bezocht en hebben in het verleden prijzen gekregen. Kortom, de Eerste Kamer heeft hier een eer hoog te houden.

Naast alle gewone taken zijn er ook bijzondere taken voor de griffie. De Kamer kan op elk moment besluiten dat zij een parlementaire enquête of een parlementair onderzoek wil starten. Voor het eerst in de geschiedenis van de Kamer is dat laatste op 4 oktober 2011 gebeurd met de instelling van de Parlementaire Onderzoekscommissie Privatisering/Verzelfstandiging Overheidsdiensten. In *no time* is toen een ambtelijk team ingesteld. Ook is de Voorzitter van de Eerste Kamer protocollair de eerste burger van het land na de koning. Dat betekent dat bij elk inkomend staatsbezoek en elke andere officiële ontvangst op hoog niveau de Voorzitter in de Eerste Kamer ontvangt. Deze bezoeken moeten protocollair en inhoudelijk worden voorbereid. Verder is de Voorzitter van de Eerste Kamer tevens Voorzitter van de Verenigde Vergadering, dat wil zeggen van de Eerste en Tweede Kamer in gezamenlijke vergadering bijeen. We hebben het hier dan met name over Prinsjesdag, waarvoor de gehele organisatie van wat zich in de Ridderzaal voltrekt, berust bij de Voorzitter en Griffier van de Eerste Kamer (voor die gelegenheid: van de Verenigde Vergadering). Hetzelfde geldt voor de inhuldiging van een nieuwe koning die zich voltrekt in de Nieuwe Kerk. Met de laatste inhuldiging nog vers in het geheugen behoeft

het weinig toelichting dat het hier om een project van enorme omvang gaat. In korte tijd werd door de Griffier een voorbereidingsgroep ingesteld waarin ambtenaren van de Eerste en Tweede Kamer nauw samenwerkten, alsook een projectbureau onder leiding van de Eerste plaatsvervangend Griffier.

De ondersteuning van de griffie is primair gericht op een aantal opdrachtgevers. De Voorzitter vertegenwoordigt de Kamer als geheel en krijgt de volle ondersteuning van de griffie. Daarnaast heeft de Kamer een presidium, genaamd de Huishoudelijke Commissie, dat bestaat uit de Voorzitter, de Eerste Ondervoorzitter, de Tweede Ondervoorzitter en de Griffier; alsook een college van fractievoorzitters, genaamd het College van Senioren, dat wekelijks bijeenkomt met Voorzitter, Griffier en Eerste plaatsvervangend Griffier. Beide bespreken, weliswaar vanuit verschillende invalshoeken, zaken die de Kamer ook weer als geheel aangaan. Ook hier verleent de griffie ondersteuning. Ten slotte heeft de Kamer vaste commissies en op dat niveau vertegenwoordigen de commissievoorzitters de Kamer als geheel, voor wat betreft het werkterrein van de betreffende commissie en uiteraard voor zover de bevoegdheden van commissies strekken. De griffie ondersteunt ook de vaste (en in voorkomend geval: bijzondere) commissies ten volle.

De opbouw van de griffie

Van 1815 tot 1993 (even buiten beschouwing latend dat er al vanaf 1576 een Griffier van de Staten-Generaal was) kwam de inhoudelijke ondersteuning waar toentertijd nog in bescheiden mate behoefte aan was van de Griffier zelf. Terwijl vanaf 1980 de verschillende Griffiers steeds meer aandacht gingen geven aan Europa, leidde dit vanaf 1993 ook tot een zekere ambtelijke toerusting om Europese regelgeving bij te houden en te betrekken in het werk. Dit resulteerde in 2001 in de oprichting van het Europees Bureau binnen de griffie van de Eerste Kamer. Het was een kantelmoment voor de griffie, waar immers een georganiseerde vorm van inhoudelijke ondersteuning van alle leden haar intrede deed. Die werd vanaf 2004 nog verder uitgebouwd, toen werd besloten tot verbetering van de ambtelijke ondersteuning bij de informatieverwerking. Sindsdien worden ten behoeve van de behandeling van wetsvoorstellen die niet als hamerstuk worden afgedaan voorbereidende dossiers gemaakt. In het verlengde daarvan deden ook zogenoemde wetgevingsdossiers hun intrede, waarin de inhoudelijke dimensie meer op de voorgrond staat (bijvoorbeeld een toets op wetgevingskwaliteit).

Daarmee is de organisatie van de griffie qua samenstelling geheel gewijzigd. Terwijl er altijd al een Kamerbewaarder was, evenals een bodedienst, een conciërge, een personeelsfunctionaris en een comptabele (die inmiddels gewoon medewerker financieel-economische zaken heet), is er juist ook naast de bedrijfsvoeringskant, die gedurende de jaren kleiner is geworden, een hele afdeling ontstaan voor de inhoudelijke ondersteuning. Die inhoudelijke kant kwam

vanaf 2005 onder leiding te staan van een afdelingshoofd en vanaf 2008 werd de functie gecreëerd van Eerste plaatsvervangend Griffier, tevens hoofd Inhoudelijke Ondersteuning. De Griffier vormt samen met het genoemde afdelingshoofd en het hoofd van de afdeling Bedrijfsvoering het managementteam.

Anno 2013 ziet de afdeling Inhoudelijke Ondersteuning er als volgt uit. De afdeling bestaat uit dertig formatieplaatsen. Naast de drie al genoemde plaatsvervangend griffiers, zijn er acht stafmedewerkers en zeven informatiespecialisten. Samen vormen die drie functiegroepen in vastgestelde samenstellingen de commissiestaven. Die worden geleid door een commissiegriffier en ondersteund door steeds één of soms twee stafmedewerker(s), die al het inhoudelijke werk dat ambtelijk moet worden voorbereid voor commissies behartigen. Verder leveren informatiespecialisten ondersteuning, die alles wat relevant is voor de betreffende commissie op de radar hebben qua informatievoorziening. Het vroegere Europees Bureau bestaat nog steeds, maar zonder die benaming; er zijn nu twee informatiespecialisten van de zeven volledig gespecialiseerd in 'Europa'. In elke commissiestaf zit een informatiespecialist nationaal en een informatiespecialist Europa.

De genoemde drie functiegroepen trekken overigens niet alleen in commissiestafverband samen op. Zij kunnen ook worden gevraagd een bijdrage te leveren aan opdrachten die op 'corporate' niveau spelen. Zo worden vrij geregeld notities gevraagd door het College van Senioren dat dan een bepaald staatsrechtelijk vraagstuk uitvoerig behandeld wil zien. Stafmedewerkers die er ook op zijn geselecteerd dat zij die kennis in huis hebben, wordt dan gevraagd die voor de Griffier te concipiëren. Ook zijn er organisatiebrede projecten waar bijdrage vanuit de verschillende functiegroepen vereist is.

Naast de genoemde functiegroepen zijn er twee eenheden. De ene eenheid is die voor het Primair Proces, waarin vijf medewerkers samenwerken, met verschillende functies die echter alle erop zijn gericht dat de wekelijkse behandeling van wetsvoorstellen in commissies en plenair procesmatig goed kan verlopen (en dat behelst een deel agendering, maar ook post en archief, bepaalde handelingen die betrekking hebben op de productie van Kamerstukken en secretariële ondersteuning).

De andere eenheid is die voor Communicatie & Protocol (C&P). Vóór 2008 was dit een aparte afdeling met een eigen hoofd, maar deze is opgegaan in de afdeling Inhoudelijke Ondersteuning, vanuit de wens om de communicatie zo veel mogelijk op de inhoud te betrekken. De eenheid C&P bestaat uit zes medewerkers: een persvoorlichter, twee adviseurs Communicatie & Protocol een communicatieadviseur digitale media, een speechwriter tevens webredacteur en een telefoniste/receptioniste.

Karakteristiek voor een kleine organisatie

In de formatie van de griffie is het absolute minimum gezocht van wat nodig is om de vereiste productie te kunnen draaien. Medewerkers hebben brede werkvelden. Een commissiegriffier heeft bij de Eerste Kamer het werkveld van vier ministeries ‘onder zich’; stafmedewerkers hebben twee ministeries. Zoals uit de functiebenamingen van de medewerkers van de eenheid C&P blijkt, hebben zij vrijwel steeds dubbelfuncties. Hetzelfde geldt voor de afdeling Bedrijfsvoering. De Eerste Kamer heeft zelf geen eigen beveiligingsbeambte meer; de beveiliging wordt ingehuurd bij de Tweede Kamer. De schoonmaak zal uiteindelijk uitbesteed gaan worden.

Wat is verder kenmerkend voor zo’n kleine organisatie? Iedereen is keihard nodig. Als iemand uitvalt door ziekte of met vakantie is, voelen collega’s dat onmiddellijk, bijna fysiek. Collega’s weten dat van elkaar en organiseren vaak hun eigen achtervang als zij verlof willen opnemen. Dat maakt het werk en de omgang persoonlijker dan in een grotere organisatie. Die persoonlijke kant heeft ook zeker een keerzijde. Het gevaar bestaat dat soms niet de functie maar de persoon centraal staat: iemand is ergens goed in of vindt iets leuk en dus gaat dat dan bij zijn of haar functie behoren. Verder is het bij het aannamebeleid essentieel om kandidaten te selecteren die qua persoonlijkheidskenmerken met iedereen door een deur kunnen. Ten slotte is het vrijwel uitgesloten dat medewerkers carrière maken binnen de organisatie. Er zijn betrekkelijk weinig functiegroepen, waar vaak ook verschillen van meer dan één salarisschaal tussen zitten, zodat het in principe niet mogelijk is om door te schuiven.

Elke formatieplaats telt. Bij de invulling van elke plaats is kwaliteit een kernbegrip. Voor de afdeling Inhoudelijke Ondersteuning betekent dit dat inhoudelijke kennis – meer dan de helft van de stafmedewerkers is gepromoveerd of is bijna zover – moet worden gepaard aan praktische vaardigheden in administratief-organisatorische zin zoals die in een politieke omgeving nodig zijn. De afdeling trekt high potentials aan en bij gebrek aan mogelijkheden voor bevorderingen binnen de organisatie, doet die organisatie er alles aan om medewerkers die dat willen, via ruime mogelijkheden in de sfeer van opleidingen en trainingen klaar te stomen voor mooie vervolgstappen elders in de publieke dienst. Als zij hun netwerken willen vergroten, dan biedt de werkomgeving van het Binnenhof natuurlijk ook alle mogelijkheden.

Griffie ook pionier met ‘papierloos parlement’

Het werk van de Eerste Kamer is complexer geworden en de stukkenstroom enorm. De klachten van leden over de hoeveelheden papier die wekelijks als post werden aangeboden, namen steeds meer toe. In 2011 is vanuit de griffie het initiatief ontstaan om een belangrijke stap te zetten richting een ‘papierloos parlement’. Met de toen net ontwikkelde technieken voor tabletten – waarvan de iPad de bekendste is – heeft de Huishoudelijke Commissie aan de Griffier

akkoord gegeven om een vergader-app te gaan ontwikkelen die exact zou aansluiten bij de wensen die de Kamer heeft. Dit heeft erin geresulteerd dat vanaf 13 september van dat jaar aan alle leden een tablet in bruikleen is gegeven, waarop nu alle relevante stukken staan die betrekking hebben op alles wat in commissies en plenair speelt. De rest is geschiedenis. Tot eigen verbazing stond het nieuws in alle kranten van China tot de Verenigde Staten te lezen.

De belangstelling voor het gegeven dat de Eerste Kamer tot de eerste parlementaire huizen ter wereld behoorde dat papierarm ging opereren, heeft geleid tot het inzicht dat er kennelijk nog een voordeel kleefte aan klein zijn: je kunt gemakkelijker pionieren. Terwijl het bijvoorbeeld voor een grote organisatie als de Tweede Kamer veel lastiger is om een 'iPad-project' van de grond te krijgen, kan dat in de Eerste Kamer dus wel. Andersom gebiedt de eerlijkheid wel te stellen dat die Tweede Kamer bij andere ICT-projecten van grote omvang juist wel die voorhoederol zoekt, waarbij de Eerste Kamer dan op gegeven moment soms aansluit (of welbewust juist niet). Hoe dan ook, de Eerste Kamer zou het klein-zijn als voordeel kunnen zien om op meerdere terreinen *best practices* te ontwikkelen. In de internationale gremia die er zijn voor de ambtelijke diensten van parlementen wordt de griffie geregeld gevraagd te vertellen over bijvoorbeeld dat iPad-project. Het zou mooi zijn als de griffie het repertoire van *best practices* uitbreidt en dit doet in wisselwerking met andere parlementen waar over en weer veel te leren is.

Bepalende ontwikkelingen voor de griffie

In de afgelopen tien jaar is de griffie ontstaan zoals wij die nu kennen. In het werk van die griffie zijn drie ontwikkelingen bepalend geweest. Allereerst heeft de eerdergenoemde toegenomen werklast door Europa niet langer te maken met pioniersgeest of liefhebberij om dat te volgen. De Eerste Kamer ziet zich geconfronteerd met het feitelijke gegeven dat de Europese regelgeving inmiddels heeft gezorgd voor een verdubbeling van de wet- en regelgeving die deze Kamer passeert. Terwijl de hoeveelheid nationale wetgeving redelijk constant is (waarbij binnen kabinetsperioden een bepaalde ritmiek bestaat van meer en minder wetgeving; eerst honderd dagen 'luisteren' e.d.), betekent dit een verdubbeling van het werk van de griffie. Als het gaat om Europese regelgeving is het van belang te vermelden dat het Verdrag van Lissabon grote invloed heeft op het parlementaire werk. Dit verdrag heeft geleid tot een zogenoemde 'Europese werkwijze'. Centraal daarin staat dat de Eerste Kamer niet ná de Tweede Kamer komt en minder bevoegdheden heeft, maar dat beide Kamers elk dezelfde eigenstandige rol hebben in het Europese beleids- en regelgevingsproces. Uiteraard geldt die Europese werkwijze voor alle parlementen in de Europese Unie met een bicameraal systeem. Beide Kamers kunnen los van elkaar overwegen een parlementair behandelvoorbehoud te maken of een zogeheten gele- of oranjekaartprocedure te starten.

De tweede ontwikkeling die bepalend is geweest voor de griffie is dat de Kamer allengs meer algemene maatregelen van bestuur (verder: amvb's) is gaan behandelen via zogenoemde voorhangprocedures. Die procedures voorzien in de mogelijkheid dat amvb's, die zich nu juist als gedelegeerde regelgeving erdoor kenmerken dat zij niet door de Tweede en Eerste Kamer behoeven te worden behandeld, worden 'voorgehangen' bij de Kamers. Dat komt erop neer dat een ontwerp-amvb toch aan de Tweede en Eerste Kamer wordt voorgelegd, wat kan betekenen dat de Kamers aan de betreffende bewindspersoon vragen om wijzigingen in het ontwerp op te nemen alvorens het wordt gestuurd naar de Raad van State. In deze categorie is voor de griffie de werklust significant gegroeid.

Ten slotte is een belangrijke ontwikkeling voor de griffie dat veel meer dan in het verleden werk wordt gemaakt en wordt verwacht van zogenoemde toezeggingen. Leden kunnen tijdens debatten bepaalde toezeggingen vragen van bewindspersonen en daar is een heel systeem voor ingeregeld. Het begint ermee dat de griffie de Handelingen erop naleest dat een (vermeende) toezegging daadwerkelijk is gedaan. Vervolgens wordt de betreffende bewindspersoon aangeschreven met het verzoek de toezegging op een bepaalde termijn gestand te doen en bij uitblijven ervan worden per ministerie twee keer per jaar rappelbrieven verzonden. De toezeggingen staan niet op zich. Zij leiden uiteraard tot meer stukken en dus ook meer werk. Met name is het aantal beleidsnota's dat binnenkomt erdoor vergroot; en verder wijst de praktijk uit dat antwoorden van bewindspersonen vaak weer aanleiding geven tot veel (schriftelijke) vragen.

Kan het een onsje minder zijn?

Uitgangspunt is dat er een Eerste Kamer is en dat die Kamer wordt ondersteund door een Griffier met een ambtelijke organisatie achter zich. Daarbij is het relevant vast te stellen dat die ambtelijke organisatie altijd een afgeleide is van wat de politieke organisatie zich wenst. Die wensen vloeien voort uit haar rol en taken en, bij gebrek aan beschrijving ervan in de Grondwet, uit de eigen rol- en taakopvatting zoals geëvolueerd in het levend staatsrecht. Die opvatting heeft geleid tot een kanteling in het denken over wensen betreffende de ambtelijke ondersteuning 10 jaar geleden, toen een georganiseerde vorm van inhoudelijke ondersteuning van alle leden haar intrede deed. Gegeven het feit dat de Kamer zich die ondersteuning wenste (en nog steeds wenst), is de samenstelling van de griffie destijds gewijzigd. Zoals eerder opgemerkt, is die toename gerealiseerd vanuit een afslanking van de bodedienst, die destijds relatief groot was. Daarna is de formatie nog met enkele plaatsen uitgebreid, met name door de toegenomen werklust door Europese regelgeving. De totale omvang van de griffie is over de jaren echter betrekkelijk constant gebleven, om en nabij de 48 fte.

De griffie heeft er zelf alle belang bij om zo klein mogelijk te blijven. Terwijl overbelasting door een te grote werkdruk niet goed is voor de gezondheid van een organisatie, is een te ruime bezetting voor een kleine organisatie minstens

zo fnuikend. In een kleine organisatie is de persoonlijke dimensie toch al prominent en het gevaar bestaat dat als mensen in zo een omgeving tijd over hebben en deze gaan investeren in het praten over elkaar dit heel snel kan leiden tot emotionele stress en cultuurbederf. De griffie heeft daar in een iets verder verleden ervaring mee opgedaan, toen in de formatie enkele zogenoemde tussenlagen werden beproefd. Dat was geen succes en sindsdien heeft de griffie twee afdelingshoofden die verantwoordelijk zijn voor de functionerings- en beoordelingscyclus van respectievelijk 14 en 29 *direct reports*, terwijl de Griffier dat is voor zijn 2 afdelingshoofden en het Bureau Voorzitter/Griffier dat bestaat uit 3 secretaresses (2 fte).

In dit artikel zijn terloops de volgende, andere elementen gepasseerd die helpen bij het vinden van het minimum in de omvang van de formatie. De griffie heeft vaak een enkele formatieplaats voor een functionaliteit die bij een organisatie van de grootte van een ministerie bij een gehele afdeling of directie is belegd. De griffie behaalt elke mogelijke efficiëncywinst door automatisering. De griffie doet aan *outsourcing* waar mogelijk (schoonmaak op termijn), of maakt gebruik van diensten van de Tweede Kamer (beveiliging en stenografische dienst). Ten slotte is de griffie gebrand op topkwaliteit bij de werving en selectie van die paar mensen die dan wel kunnen worden aangesteld.

Als dan de vraag zou worden gesteld of het met die griffie niet een onsjie minder kan zijn, dan is het eerste antwoord misschien wel dat het ook een kilootje minder kan. Per slot van rekening heeft de Kamer tot 2001 genoeg genomen met de inhoudelijke ondersteuning volgens een soort Griffier-plus-model, van een Griffier met enkele ambtenaren daar omheen. Dat was alleen een andere tijd. Inmiddels hebben leden een andere taakopvatting. Zij hebben wensen niet alleen ten aanzien van de nationale wetgeving, maar ook van Europese regelgeving. Om aan die wensen tegemoet te kunnen komen, moet de laatste jaren eigenlijk de vraag worden gesteld of het met die griffie niet een onsjie meer mag zijn.

NOOT

- 1 Artikel is op persoonlijke titel geschreven.